

نگاهی به تکیه کلام‌هایی که از سریال‌های تلویزیونی به کوچه و خیابان‌ها آمدند و وردِ زبان‌مان شدند

آی خدا!!!!!!

مرتضی اخوان

پرونده

اگر از لباس پوشیدن و مدل موی «بهتاش» یا بتخت بگذریم، بی‌تردید تکیه کلام نقش بهتاش در پنجمین پایتخت سسپروس مقدم، حالا دیگر تکیه کلام بیشتر جوان‌های جامعه‌مان شده است. کافی است به آن‌ها یک جمله بگویید تا در پاسخ تان بگویند: «آی خدا!!!!!!»! اگر چه در همین نوزد، سریال‌های دیگری هم بود که با تکیه کلام‌های شخصیت‌های داستان مورد توجه قرار گرفتند، اما بی‌تردید نه «من از بچگی بین بزرگ شدم» و یسکا آسایش در «دیوار به دیوار ۲» و نه «عمه‌هه» گفتن‌های احسان کرمی در «هیئت مدیره» هیچ‌کدام نتوانستند آن چنان که باید و شاید کار کرد یک تکیه کلام واقعی را ایفا کنند و در جامعه فراگیر شوند. پرونده امروز زندگی سلام نگاهی دارد به همه تکیه کلام‌هایی که در دهه‌های اخیر، از دل سریال‌ها و شخصیت‌های تلویزیونی به خانه‌هایمان آمدند، در دل کوچه و بازار ورد زبان‌مان شدند و با خوب و بدشان بر ایمان خاطره ساختند.

تصویر ساز: حمید سجادی

تکیه کلام‌ها در دهه ۶۰

کودکانه‌هایی که بزرگ شدند

اگر بخواهیم مرورمان بر تکیه کلام‌های بیرون آمده از دل سریال‌های سیمای ملی را از دهه ۶۰ آغاز کنیم، باید بگوییم بیشتر آن‌ها کودکانه بود. تکیه کلام‌هایی که از دل مجموعه‌هایی که مربوط به کودکان بود در می‌آمد. شاید اولین این تکیه کلام‌ها «بازم مدرسه‌ام دیر شد» باشد که با بازی اکبر عبدی هنوز در خاطرمان مانده است. مجموعه‌ای که از شبکه یک سیما پخش می‌شد و در آن سال‌ها همچون یک قالب ماندگار در ذهن‌مان ثبت شد.

تکیه کلام	عنوان سریال	بازیگر	نقش	سال پخش	شبکه پخش
بازم مدرسه‌ام دیر شد	بازم مدرسه‌ام دیر شد	اکبر عبدی	محسن	۱۳۶۲	یک
من کییم؟ این جا کجاس؟	مدرسه موش‌ها	----	خوش خواب	۱۳۶۳	یک
سلام کرده‌ام	خونه مادر بزرگه	----	هایو کومار	۱۳۶۶	دو
انسان باید منطق داشته باشه	آرایشگاه زیبا	محمود بصیری	اصلان	۱۳۶۹	دو
التماس نکن	روزی روزگاری	محمود پاک‌نیت	حسام بیگ	۱۳۶۹	یک

تکیه کلام‌ها در دهه ۷۰

خانواده‌های دوست‌داشته‌ی و انقلاب مدیری!

دهه هفتاد در دو نیمه متفاوت متاثر از تکیه کلام‌هایی بود که در جامعه رواج پیدا کرد. نیمه اول این دهه که با سریال‌های خانوادگی و پر مخاطبی چون «همسران» و «پدر سالار» همراه بود و دهه دوم که متأثر از انقلاب مه‌رمان مدیری با «جنگ ۷۷» مسیر تکیه کلام‌ها را به سمت طنز برد. شاید بتوان گفت بی‌تردید نیمه دوم دهه ۷۰ سرآغازی بود بر تکیه کلام‌سازی شخصیت‌های تلویزیونی در ژانر طنز.

تکیه کلام	عنوان سریال	بازیگر	نقش	سال پخش	شبکه پخش
والا کمال	همسران	مهرانه مهین‌ترابی	مهین	۱۳۷۳	دو
آره بالا	پدر سالار	محمود پاک‌نیت	جلال	۱۳۷۴	دو
آقای پدر	قصه‌های تابه‌تا	----	زی‌زی گولو	۱۳۷۵	دو
بیخشیددد	جنگ ۷۷	مه‌رمان مدیری	رامین	۱۳۷۷	سه
تیر توپره	این چند نفر	مه‌رمان غفوریان	عمو تَیر	۱۳۷۸	سه

تکیه کلام‌ها در دهه ۸۰

همه طنز می‌شویم!

تحول مه‌رمان مدیری در عرصه ساخت آثار طنز در تلویزیون در دهه ۸۰ با حضور مجموعه‌سازان دیگری چون مه‌رمان غفوریان، سعید آقاخانی، مهدی مظلومی، جواد رضویان و... سبب شد تا مسیرش را جدی‌تر در پیش گیرد. ساخت سریال‌های طنز در این دهه شدت گرفت و طبیعتاً تکیه کلام‌های زیادی از دل این آثار راهی کوچه و بازار شد. تکیه کلام‌هایی که گاه حتی به توهین می‌مانست و صدای برخی از منتقدان را در می‌آورد. اما دست آخر به یک خاطره شیرین و فانتزی تبدیل شد.

تکیه کلام	عنوان سریال	بازیگر	نقش	سال پخش	شبکه پخش
بزنم تو مُخت	زیر آسمان شهر	حمید لولایی	خشایار	۱۳۸۰	سه
خوب چیزیه آقا، خوووووب	بدون شرح	امیر جعفری	فرید	۱۳۸۱	سه
نفس من بیده	پاورچین	جواد رضویان	داوود	۱۳۸۲	سه
بی‌وفایی بی‌وفایی	نقطه‌چین	رضا شفیع‌ی جم	بامشاد	۱۳۸۳	سه
شومیت، کتکله، خوب بید، هااا ای که و گفتی یعنی چه و...	شب‌های برره	مه‌رمان مدیری، محمدرضا هدایتی و...	فرهاد و...	۱۳۸۴	سه

تکیه کلام‌ها در دهه ۹۰

وقتی همه دست به کار شدند

در دهه ۹۰ اگر از «پایتخت» بگذریم، باید بگوییم نسل جدیدی از فرهنگ تکیه کلام‌ها در شخصیت و نقش بازیگران جدید تلویزیون هویدا شد. ستاره‌های جدید تلویزیون که باز هم در عرصه کم‌دی پُرنرنگ‌تر بودند اما نسلی متفاوت از بچه‌های جنگ ۷۷ مه‌رمان مدیری بودند. بازیگرانی چون بهنام تسکر، حسن معجونی، هومن برق‌نورد و حتی ویشکا آسایش که در نقش‌های خود خالق تکیه کلام‌های جدید بودند. البته در این بین نباید از مجموعه «کلاه قرمزی» هم بگذریم که با شخصیت‌های منحصر به فردش تکیه کلام‌های ماندگاری خلق کرد.

تکیه کلام	عنوان سریال	بازیگر	نقش	سال پخش	شبکه پخش
بَ نَ پَ	نقطه سر خط	مریم سعادت	گندم	۱۳۹۰	سه
واقعااا!	ساختمان پزشکان	شقایق دهقان	خانوم شیرزاد	۱۳۹۰	سه
قمپَر، آمپاس، لُغز و...	دودکش	هومن برق‌نورد	فیروز	۱۳۹۲	سه
ازت متنفرم، جیگرم و...	کلاه قرمزی	-----	جیگر، دیبی و...	۱۳۹۳	دو
من از بچگی تو ... بزرگ شدم!	دیوار به دیوار	ویسکا آسایش	خاور (پارمیدا)	۱۳۹۶	سه

مرور آن چه از ۵ فصل سریال پایتخت بر ایمان به عنوان

«تکیه کلام» به یادگار مانده است

در دل «پایتخت»...

مجموعه پایتخت با ۵ سری حضور در سیمای ملی به عنوان پر تکرار ترین و البته موفق ترین سریال تلویزیونی شناخته می‌شود که توانست در تمام سری‌های ساخت، نظر مخاطبان را به خود جلب کند. سسپروس مقدم و تیم همدل و همراهش در هر پنج فصل این سریال توانستند با داستان‌های گاه ساده و برآمده از دل جامعه و گاه پر مخاطره و کمی غیر واقعی، رضایت مردم را به دست آورند. اگر چه منتقدان به سری پنجم این سریال ایرادات جدی وارد کردند اما بر کسی پوشیده نیست که این سریال با همه کمی و کاستی‌هایش در نوزد ۹۷ پر مخاطب‌ترین سریال سیمای ملی بود. شاید از آن دست سریال‌ها که شب‌ها مخاطبان را از کوچه و خیابان به خانه می‌کشاند تا بای «پایتخت ۵» بنشینند و روزهای پر مخاطره خانواده نقی معمولی و همراهانشان را در ترکیه و سوریه دنبال کنند. پایتخت در چهار فصل قبل هم تکیه کلام‌های ماندگاری را از خود به جای گذاشت و در این سری هم با «آی خدا!!!!!!» بهتاش توانست باز هم بر سر زبان‌ها بیفتد. مروری بر تکیه کلام‌های این مجموعه در پنج سری ساختنی خالی از لطف نیست.

پایتخت یک | این شمالی‌های عزیز

سری اول سریال پایتخت با لپچه‌های شیرین خانواده شمالی داستان، به خودی خود ظرفیت بالایی برای تکیه کلام‌سازی از خود بروز داد. البته خلافتی که در نوع کار «محسن تابنده» وجود داشت کمک می‌کرد تا خیلی زود علی‌آبادی‌های داستان با تکیه کلام‌هایشان در دل مردم بنشینند. «نقی...، تا‌هار نخوردمنه»، «حساس نشو حساس نشو» و «دست بندازم دهن‌تو بر دم» بیشترین فراگیری را در میان مکالمه‌های روزانه مردم کوچه و خیابان داشتند.

پایتخت ۲ | بابا پنجه‌لی و دیگر هیچ

پایتخت ۲ تا حد زیادی مرهون جا افتادن شخصیت بابا پنجه‌لی (علیرضا خمسه) بود. شخصیتی که هر از گاهی جمله‌ای را وسط می‌انداخت و مخاطب را بدجور متوجه خود می‌کرد. تا جایی که همه عبارات «بابا پنجه‌لی» را یاد می‌گرفتند. «زن‌ته» و «ولکی میگه»، مهم‌ترین عبارات و تکیه کلام‌هایی بودند که در این سری از مجموعه پایتخت به عنوان تکیه کلام در جامعه فراگیر شدند.

پایتخت ۳ | پسر خاله‌های خروس جنگی

جنگ و نزاع همیشگی نقی و ارسطو، دو پسر خاله خانواده معمولی در پایتخت ۳ به دیالوگ‌گویی‌های جذاب بدل شد. نزاع‌هایی که به وقتش و در موقع سختی به دوستی‌های عمیق بدل می‌شد. در این میان برخی تکیه کلام‌های نوشته شده برای این دو شخصیت در فصل سوم مورد توجه قرار گرفت. ارسطو (احمد مه‌رمان‌فر) در این مجموعه از عبارت «وات‌تود، وات‌نات‌تود» به شهرت رسید و نقی (محسن تابنده) هم با عبارت «فدایی داری» توانست سر زبان‌ها بیفتد.

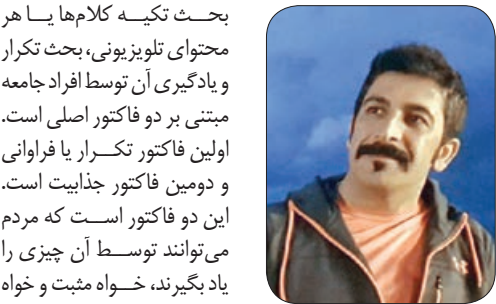
پایتخت ۴ | محبوبیت تکیه کلام‌های قدیمی

در پایتخت ۴ شخصیت‌های جا افتاده این سریال دیگر تکیه کلام جدید خلق نکردند، اما تکرار همان تکیه کلام‌های قبلی آن‌ها را پایدارتر کرد. «هد قامل» و «داداااااا»، «هما بابا» و... تکیه کلام‌هایی بودند که اگر چه در سری‌های قبلی هم مطرح می‌شدند اما در پایتخت ۴ بیشتر مورد توجه قرار گرفتند.

پایتخت ۵ | تیر چراغ برق و «آی خدا!!!!!!»

پایتخت ۵ بی‌تردید متأثر از شخصیت جدید این مجموعه بود: «بهتاش». بازیگر جوان و دو متری که توانست به خوبی با لهجه شمالی خود به تپ اول این سری از مجموعه بدل شود. عبارت «آی خدا!!!!!!» بهتاش خیلی زود در کنار عبارات «تیر چراغ برق»، «غول چراغ جادو» و... که از زبان نقی و اطرافیان او بیرون می‌آمد، به تکیه کلام جوان‌های کوچه و خیابان بدل شد.

بحث تکیه کلام‌ها یا هر محتوای تلویزیونی، بحث تکرار و یادگیری آن توسط افراد جامعه مبتنی بر دو فاکتور اصلی است. اولین فاکتور تکرار یا فراوانی و دومین فاکتور جذابیت است. این دو فاکتور است که مردم می‌توانند توسط آن چیزی را یاد بگیرند، خواه مثبت و خواه منفی، و خب اغلب در نوجوانان و جوانان این مسئله بیشتر است و همین امر است که تلویزیون را حساس کرده است. چون محتوای تلویزیون این دو ویژگی را دارد. هم جذاب است و هم همیشه هست، شما ممکن است یک فیلم را در سینما یکبار ببینید و تمام شود اما یک سریال تلویزیونی می‌تواند بازپخش داشته و شما چند بار آن را ببینید. تلویزیون و برنامه‌ها همیشه هستند و تاثیر پذیری بیشتری بر افراد می‌گذارند. در مورد تکیه کلام‌ها با این دو قضیه که جذابیت باشد و فراوانی چهار حالت پیش می‌آید: فراوانی زیاد، جذابیت زیاد، فراوانی کم جذابیت زیاد و فراوانی زیاد و جذابیت کم. بر اساس این مقدمات چهار حالت پیش می‌آید که سبب تاثیر پذیری می‌شود. تاثیر پذیری حداکثری مربوط به زمانی می‌شود که فراوانی فیلم یا سریال در تلویزیون زیاد باشد و جذابیت آن هم بالا باشد. مثل خندوانه که هر شب پخش می‌شود و جذاب هم هست. رامبد جوان و جناب خان شاخص هستند. موضوع خنده است و برای مردم جذاب است. پس ابراز یک تکیه کلام در چنین برنامه‌های روی افراد تاثیر ماندگار داشته باشد. حالت دوم وقتی است که جذابیت بالاست ولی فراوانی کم است. مثل پایتخت. فیلمی مثل پایتخت ۱، ۵ قسمت پخش می‌شود و تمام می‌شود ولی جذابیت بالایی دارد. چون همه فیلم را می‌بینند و هنرپیشه‌هایش را دوست دارند. این فیلم تاثیر پذیری دارد اما مدت آن کم است. یعنی تکیه کلام‌های این فیلم را امروز ممکن است همه تکرار کنند اما این تکرار هیجانی است و تا مدتی بعد دیگه کسی از این تکیه کلام‌ها استفاده نمی‌کند. چون فراوانی این سریال پشت سر هم نیست. ولی تکیه کلام‌هایی که در همه سری‌های این سریال پخش شدند ممکن است تاثیر گذارتر باشد مثل «تا‌هار نخوردمنه». ولی چیزهای جدید مثل «آی خدا» تاثیر گذاری دارد اما مدت آن ممکن است کم باشد. حالت بعد برنامه‌ای است که فراوانی دارد اما جذابیتش پایین باشد. این حالت تاثیری نمی‌گذارد. چون که در واقع تکرار می‌شود اما چیز جالبی نیست که مخاطب توجهش به آن جلب شود و یاد بگیرد. حالت آخر آن است که نه خیلی تکرار شود و نه آن که جذاب باشد، که طبیعتاً این تکیه کلام‌ها خیلی مهم نیستند چون تاثیر بر روی افراد نمی‌گذارد و اساساً به تکیه کلام کوچه و خیابانی بدل نمی‌شوند. حالا باید روی محتوا دقت کنیم. محتوای این جور چیزها باید خیلی حساس انتخاب شود. مثلاً در همین سریال پایتخت گفتن کلمات مذهبی در موقعیت‌های نازلی می‌تواند اثر بدی داشته باشد. ممکن است یک فرد میانسال این را تشخیص دهد اما یک کودک یا نوجوان نمی‌تواند تشخیص دهد. این باید حتماً حل شود و نمادهای مقدس را از دایره این تکیه کلام‌های سطحی خارج کنیم تا در جامعه لوٹ نشوند. یک سری چیزهایی هم هست که این‌ها طنز هستند و طنز همیشه شوخی کردن با واقعیت و قدرت است. این‌ها اگر تاثیرات چشمگیر معنوی نداشته باشد به نظر من هیچ اشکالی ندارد و این «آی خدا» چون فراوانی‌اش کم است خیلی نمی‌تواند تاثیر منفی خاصی داشته باشد. در کل باید محتوای مطالبی که حالت تکیه کلام پیدا می‌کند را با دقت و وسواس انتخاب کرد.